הרי זה צדיק גמור דילמא בתר דבדק אתי לעיוני בתרה ר"נ בר יצחק אמר משום סכנת הנכרים ופלימו היא דתני' חור שבין יהודי לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו פלימו אמר [א]כל עצמו אינו בודק מפני הסכנה מאי סכנה אי נימא סכנת כשפים כי אישתמיש היכי אישתמיש התם כי אישתמיש יממא ונהורא ולא מסיק אדעתיה הכא ליליא ושרגא הוא ומסיק אדעתיה והאמר רבי אלעזר [ב]שלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דשכיח היזיקא שאני שנאמר [1]ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך וגו' בעו מיניה מרב הני בני בי רב דדיירי בבאגא מהו למיתי קדמא וחשוכא לבי רב אמר להו [ג]ניתו עלי ועל צוארי ניזיל מאי אמר להו לא ידענא איתמר א"ר אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן כמאן כי האי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר כלפי שאמרה תורה [2]ולא יחמוד איש את ארצך מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה מזיקתה תרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה והלא דברים ק"ו ומה אלו שדרכן לזוק אינן ניזוקין בני אדם שאין דרכן לזוק על אחת כמה וכמה אין לי אלא בהליכה בחזרה מנין תלמוד לומר [3]ופנית בבקר והלכת לאהליך מלמד שתלך ותמצא אהלך בשלום וכי מאחר דאפילו בחזירה בהליכה למה לי לכדר' אמי דא"ר אמי כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל [ה]ושאין לו קרקע אין עולה לרגל א"ר אבין בר רב אדא אמר ר' יצחק מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים [ג]אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו נמצאת עלייה שלא לשמה כיוצא בו אמר ר' דוסתאי בר' ינאי מפני מה אין חמי טבריא בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים [ג]אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דיינו ונמצאת עלייה שלא לשמה: ובמה אמרו ב' שורות וכו': מרתף מאן דכר שמיה [ב]הכי קאמר כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה ואוצרות יין ואוצרות שמן נמי אין צריך בדיקה ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ ובמסתפק: בש"א שתי שורות וכו': אמר רב יהודה שתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה ורבי יוחנן אמר שורה אחת כמין [ד]גאם תניא כותיה דרב יהודה תניא כוותיה דרבי יוחנן תניא כוותיה דרב יהודה בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף ושתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה תניא כוותיה דרבי יוחנן שתי שורות על פני כל המרתף חיצונה רואה את הפתח ועליונה רואה את הקורה שלפנים הימנה ושלמטה הימנה אין צריך בדיקה: בית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות: אמר רב [ה]עליונה ושלמטה הימנה ושמואל אמר עליונה ושלפנים הימנה מאי טעמא דרב דייק חיצונות והא עליונות קתני למעוטי תתאי דתתייתא ושמואל אמר עליונה ושלפנים הימנה מאי טעמא דייק עליונות והא חיצונה קתני למעוטי גוייאתא דגוייאתא רבי חייא תני כוותיה דרב וכולהו תנאי תנו כוותיה [ו]דשמואל:

מתני'

הרי זה צדיק גמור. בדבר זה ולא אמרינן שלא לשמה עושה אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה ומתכוין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעולם הבא או שיחיו בניו: **בתר דבדק.** וגמר את כל המצוה אתי לעיוני בתרה: **כל עצמו אינו בודק.** כל עצמו של חור אינו בודק שלא יאמר הנכרי כשפים עשה לי: **ולאו אדעתיה.** דנכרי לשום אל לבו עלילה זו: **איך אלך.** למשוח את דוד ואע"פ שלוחו של מקום היה הרי היה ירא: **בני בי רב.** תלמידים הצריכים לרבם עדיין קרו בני רב: **דדיירי בבאגי.** בכפרים שבבקעה ובלע"ז קנפי"א: **מהו למיתי קדומא וחשוכא.** השכם והערב קודם עלות השחר ומשתחשך כלום יש להם לירא מן המזיקים: **ועל צוארי.** יהא עונש היזקן דודאי לא יוזקו שהמצוה מגינה עליהם: **ניזיל.** לאושפיזא משתחשך מאי כלום יכולין לסמוך על המצוה אף בחזרה או לא: **כלפי שאמרה תורה.** מתוך שאמרה תורה כך אנו למדין שהבטיחו הכתוב שלא יוזק ממונו וכל שכן גופו דאין דרכו לזוק דאדם אית ליה מזלא ואינו מהיר להיות ניזק בגופו: **לכדרבי אמי.** קרא קמא לכדר' אמי אתא: **פירות גינוסר.** מתוקין מאד כדאמרי' בברכות (דף מד.) והיינו כינרת שם מדינה בארץ ישראל: **מרתף מאן דכר שמיה.** לפוטרו מן הבדיקה דקא מתמה תנא קמא ואמר ובמה אמרו: **הכי קאמר.** דקתני רישא כל מקום שאין מכניסין כו' ואמרי' לעיל כל מקום לאיתויי מאי לאיתויי אוצרות יין ושמן ומשום הכי אמרי' ובמה אמרו לקמן צריך בדיקה ומפרש במקום שמכניסין בו חמץ והיכי דמי כגון במסתפק: **שתי שורות שאמרו.** בית שמאי (אומרים) מן הארץ ועד שמי קורה. דרך האוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאין כל קרקע המרתף וחוזרין ומניחין חבית על חבית כשורות התחתונות עד הקורה ואמרי בית שמאי שאותן שתי שורות חיצונות אותה שרואה את הפתח על פני רוחב כל המרתף והשורה שלאחריה צריך לבדוק מן הארץ עד התקרה: **שמי קורה.** כמו שמי השמים (תהלים קמח): **ור' יוחנן אמר.** שתי שורות שאמרו בית שמאי היא שורה חיצונה מן הארץ ועד תקרה וחוזר ובודק כל החביות העליונות על פני כל ארכו ורחבו של מרתף שאף היא נקראת שורה אם באת למנות מלמעלה למטה: **גאם.** היא [ו]גימ"ל יוונית ועשויה כמין כף שלנו פתוחה. שורה אחת כמין גאם היינו שורה זקופה ושורה עליונה בשכיבה כאדם הבודק כותל הבית מבחוץ והגג: **הרואה את הקורה.** דהיינו כל גג השורות: **שלפנים הימנה.** של חיצונה: **ושלמטה הימנה.** של עליונה אינה צריכה בדיקה: **בית הלל אומרים כו'.** מתני' קא נסיב: **עליונה ושלמטה הימנה.** האי עליונה לא כל גג השורות באורך המרתף קאמר כדאמר רבי יוחנן אליבא דבית שמאי אלא שורת חביות אחת על פני רוחב כל המרתף ולא מן הארץ ועד הקורה אלא אותה שורה הרואה את הפתח ואת הקורה: **ושלמטה הימנה.** ועוד שורת חביות אחת למטה מן העליונה והיא משורה הזקופה כנגד הפתח. והאי פתח לאו כנגדו ממש קאמר אלא הכותל שהפתח בו קרי הכי: **עליונה ושלפנים הימנה.** בגג החביות בודק שתי שורות על פני כל המרתף: **מאי טעמא דרב.** דלא בעי למימר עליונה ושלפנים הימנה כמשמעותיה דמתניתין דהא מתניתין עליונות קתני: **דייק חיצונות.** ואותה שלפנים לאו חיצונה היא וקא סבר רב דתנא דמתני' בחיצונות דק בלישניה אבל בעליונות לא דק בלישניה: **תתאי דתתייתא.** כגון שלישית ושתחתיה: **ושמואל דייק עליונות.** והא של מטה לאו עליונה היא:

מתני'

שיזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור. והדתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס היינו בכה"ג שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט ה"ז צדיק גמור וכן משמע בריש מסכת ר"ה (דף ד.) ובפ"ק דב"ב (דף י:) [ז]: **מלמד** שתהא פרתך רועה באפר. ומתא קדריס את ארצך הטפל לארצך: **לכדרבי** אמי. ואם תאמר והשתא את למה לי למידרש בהליכה ואור"י דלא נכתב אלא [ה]משום דבר שנתחדש בה משום חדוש דארצך כתב נמי את למדרש אע"ג דלא איצטריך: **רב** דייק חיצונות. נראה לר"י דרב סבר דאיכא למידק טפי מחיצונות משום דתנן ברישא ושמואל סבר דמעליונות איכא למידק כיון דעליונות אחיצונות קאי ומפרש מה הן חיצונות:

אין

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ב מהלכות חמץ ומצה הל' ה סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלג סעיף ז:

נח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

נט ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ט:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַייָ בָּאתִי: שמואל א טז ב

2. כִּי אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבוּלֶךָ וְלֹא יַחְמֹד אִישׁ אֶת אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לֵרָאוֹת אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: שמות לד כד

3. וּבִשַּׁלְתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בַבֹּקֶר וְהָלַכְתָּ לְאֹהָלֶיךָ: דברים טז ז

רבינו חננאל

ופרקינן חיישינן דלמא מסח דעתיה מבדיקת חמץ לגמרי ואינו מחפש אלא על המחט שאין שם מצוה להגן עליו. רב נחמן בר יצחק אמר משום סכנת שכנו גוי שלא יחשדוהו ויאמר היהודי הזה שכני כשפים עושה לי בכותל ויסכנהו, ואע"ג דקי"ל שלוחי מצוה אינן ניזוקין, היכא דקביעא הזיקא שאני, כדכתיב איך אלך ושמע שאול והרגני, והא שמואל לקיים דבר ה' שהיא מצוה היה הולך, אלא במקום שיש היזק קבוע לא סמכינן אהאי, שנאמר ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי. בעו מרב הני בי רב ששוכנים בשורות מהו שיבאו בלילה בשחר ליכנס לבית המדרש ויחזרו משחשכה, חוששין מהיזק או לא, אמר להם יבאו עלי ועל צוארי, כלומר יבואו ואני ערב להם שלא יהיה בהם היזק לא בביאתן ולא בחזירתן. כמאן כי אי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר כלפי שאמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות. מפני מה אין פירות גינוסר בירושלם שלא יאמרו עולי רגלים אילו לא עלינו אלא לאכול פירות הללו דיינו, ונמצאת עלייה שלא לשמה. ומפני מה [נ"א: ומפני כן]. אין חמי טבריא בירושלם וכו'. למה אמרו שתי שורות במרתף. אקשינן מי הזכיר בכאן מרתף כלל עד שיאמר למה אמרו שתי שורות במרתף. ופרקינן כיון דתנא כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה, במילא שמעינן דמרתף אין צריך בדיקה, ואם כן למה אמרו שתי שורות במרתף, במקום שמכניסין בו חמץ, דיכי דמי במסתפק ממנו.

מסורת הש"ס

א) יומא יא. קידושין לט: חולין קמב. ב) [ע"ז ל.], ג) [עי' תוס' מגילה כח. ד"ה אלמלא], ד) [ערוך ערך גם פי' כמו ד' הפוכה], ה) [מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים דפסקו כרב מוכח דלא היה גירסתם והלכתא כוותי' דשמואל, וכ"כ התוי"ט ד"ה שתי], ו) [ועי' פירש"י עירובין נה.], ז) [ועי"ע תוס' ר"ה ד. ד"ה ובשביל ובע"ז יט. ד"ה על מנת].

גליון הש"ס

גמ' ושאין לו קרקע. וכן איתא בירושלמי פ"ג דפאה: תוס' ד"ה לבדר"א וכו' משום דבר שנתחדש. כדאיתא שבועות יט ע"א כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה:

לעזי רש"י

קנפי"א [קנפנייא]. ערבה, איזור של שדות.

מוסף רש"י

הרי זה צדיק גמור. על דבר זה ומתחסה זו (ב"ב י:) לא: אם רגיל בכך (ר"ה ד.). איך אלך. למשוח את דוד על פי הדבור (יומא יא.). ואע"ג דבשליחותא דמקום הוה, מספקי מהזיקא דקביעא (קדושין לט:).

רבינו חננאל (המשך)

שהן העליונות. פירוש כל השורות שבמרתף ראשיהם של כלם רואות את הקורות וצדי כל השורות רואות את הפתח, לפיכך אמר רב עליונה ושלמטה הימנה, דדייק חיצונות, ואע"פ שכל השורות ראשיהם שכנגד הפתח כלן חיצונות, אינך מוצא שתים חיצונות כאחת, אלא אם תפשיט ותקח השורה העליונה ושלמטה הימנה, כי אם תקח שורה אחת מן הארץ ועד שמי קורה, שבפנים ממנה פנימית נקראת. ודייק רב חיצונות ראשי השורות הרואות פני הפתח חיצונות ממש הן, ומשום מה קתני שהן עליונות, ללמדך כי מלמעלה מתחיל. ושמואל אמר חיצונה ושלפנים הימנה, דהוה דייק עליונות, כלומר העליונות דוקא ולא תמצא שתים עליונות אלא כי האי גונא, ומפני מה קתני חיצונות, למעוטי מן השורה השלישית ולפנים שדברי הכל אין צריך בדיקה. תאני ר' חייא כוותיה דרב וכלהו תנאי תנו כשמואל ואע"ג דקיימא לן דהלכתא כרב באיסורי הוו איסור היא, כיון דכולהו תנאי תנו כשמואל הלכתא כוותיה.

אמר רב יהודה שתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה. ר' יוחנן אמר שורה אחת כמין גמא, כלומר מפשיט המרתף השורה החיצונה הרואה את הפתח והעליונה הרואה את הקורות וזהו כמין גמא יוני, ותניא כתרווייהו. ב"ה אומרים שתי שורות החיצונות הלכך בית שהוא מלא חביות של יין מן הקצה אל הקצה ומן קרקע הבית עד שמי קורה וזהו מרתף, בודק השורה הרואה את הפתח ושלפנים הימנה אלו שתיהן בודק משמי קורה ועד הקרקע ודיו.